

УДК 343.13

Віталій Олегович НАЙДА,

курсант Харківського національного університету
внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-3072-7326>;

Олена Василівна МАРТОВИЦЬКА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-0766-0752>

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ

За результатами дослідження встановлено, що удосконалення національного законодавства неможливе лише шляхом повного запозичення позитивного зарубіжного досвіду. Така діяльність має відбуватися з урахуванням власного історичного досвіду застосування того чи іншого правового інституту чи законодавчих норм, які адаптовані часом і виявилися практично дієвими. Оскільки в умовах євроінтеграційного курсу нашої держави урахування позитивного досвіду розвинутих країн є безумовно необхідним.

Поліція Німеччини у цілях розслідування злочину застосовує гласні слідчі дії та негласні оперативно-розшукові заходи, передбачені та регламентовані Кримінально-процесуальним кодексом. Зокрема, у разі необхідності, негласне прослуховування та запис телефонних переговорів (ст. 100 а КПК) можуть бути проведені лише з письмового наказу судді у справах про тяжкі та особливо тяжкі злочини. При цьому всі негласні заходи провадяться за санкцією прокурора, а деякі – виключно з письмового наказу судді.

Метою і завданням прокуратури, яка здійснює розслідування злочинів, «є з'ясування питання про наявність підозри, щоб судити про можливість публічного обвинувачення» [1, с. 419]. На відміну від українського судочинства, де в ході досудового розслідування повинні бути повно, швидко і неупереджено досліджені всі обставини вчиненого діяння, від німецької форми розслідування такої глибини дослідження не вимагається. Таким чином, у досудовому провадженні Німеччини використовуються виключно поняття «підозра», «підозрюваний». Порушення публічного обвинувачення відбувається лише після закінчення розслідування шляхом

складання і направлення до суду прокурором обвинувального акта, який свідчить про наявність достатньої підозри особи, що вказує на можливість її засудження. Щоб наочно з'ясувати ситуацію, звернемося до роз'яснення Верховного суду ФРН «... прокуратура не повинна з'ясовувати питання про вчинення злочину і про винуватість в повному обсязі, в усіх подробицях, а досліджувати тільки достатню підозру у вчиненні злочину і винуватість, яка вказує на імовірність засудження обвинуваченого. Для цього повинні бути доказані лише деякі обвинувальні моменти, але з'ясування протиріч між показаннями обвинуваченого та одержаними результатами дізнання надається суду».

Відповідно, «тягар доказування у цілому та повністю належить суду» [2, с. 39]. Це зумовлює те, що в ході розслідування не передбачені такі слідчі дії, як очна ставка, повторний і додатковий допити. Результати слідчих дій є для суду орієнтуючою інформацією, а не джерелом доказів. При цьому прокурору в ході розслідування надано право клопотатися про проведення слідчих дій безпосередньо перед дільничним суддею.

Порядок процесуального оформлення слідчих дій взагалі не закріплений законом. Складання протоколу обов'язково тільки на слідчих діях, які проводилися суддею, оскільки вони є джерелом доказів. Співробітники прокуратури і поліції не складають протоколи, коли це може викликати суттєву затримку в розслідуванні. Всі опитування громадян і дії, пов'язані зі встановленням фактичних даних, поліція може фіксувати в своїх блокнотах у довільній формі. Ці записи (чернетки) не підписують громадяни, тому що не регламентуються КПК і дії прокуратури з фіксації добутих відомостей. Ці недоліки у законодавстві щодо процесуального оформлення результатів, отриманих поліцією і прокуратурою, пояснюються пересторогою суспільства вплинути на об'єктивне розслідування злочину. Відмова від чіткої письмової форми відбувається, як на це вже вказувалося раніше, з причини того, що під доказуванням мається на увазі діяльність суду, що складається із збирання, перевірки, дослідження та оцінки доказів.

Особливість прокуратури ФРН полягає в тому, що вона є органом досудового розслідування. Прокуратура виступає у ролі гаранта законності. Однак вона не вправі втручатися в хід слідства, у хід того процесу, що здійснюється незалежною особою. У випадку виявлення порушень законності в ході слідства прокурор може звернутися до вищестоящої судової інстанції. Проте скасовувати рішення слідчого органу прокурор не вправі.

ОБСЄ наполегливо рекомендує використовувати зарубіжний досвід у ході реформування правоохоронних органів. У той же час

досвід досудового розслідування Німеччини не може бути застосовано у кримінальному процесі України.

Список бібліографічних посилань: 1. Гуценко К. Ф., Головки Л. В., Филимонов Б. А. Уголовный процесс западных государств. М. : Зерцало-М, 2001. С. 232–419. 2. Пешков М. Уголовный процесс Федеративной Республики Германии. *Милиция*. 2003. № 2. С. 39.

Одержано 13.10.2019

УДК 343.1

Анна Олександрівна НАУМОВА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права

і кримінології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИ

У юридичній літературі викладені наступні підстави повної реабілітації: виправдувальний вирок, постанова судді (ухвала) про закриття провадження у справі, постанова органу дізнання, слідчого прокурора про закриття провадження у справі за реабілітуючими підставами.

Повна реабілітація включає в себе виникнення у особи права на реабілітацію без будь-яких умов та обмежень. Так, І. Я. Фойницький зазначав, що питання про винуватість особи у вчиненні злочину, розподіляється на питання: чи відбулася подія злочину, чи здійснено діяння підсудним, чи винувата осудна особа» [5, с. 265]. Процесуальне рішення про невинуватість особи приймається відповідним органом, коли відсутня подія злочину; коли в діянні підозрюваного, обвинуваченого, підсудного відсутній склад злочину; коли не доведена участь обвинуваченого у вчиненні злочину.

Водночас, М. С. Шумило визначає, що підставами для повної реабілітації є виправдувальний вирок, постанова або ухвала суду про закриття кримінальної справи [6, с. 295].

Аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок про те, що більшість дослідників виокремлюють дві підстави для визнання особи невинуватою. Перша підстава – це визнання невинуватості підозрюваного, обвинуваченого, підсудного. Це має місце, коли достовірно встановлено, що діяння, яке вчинене підозрюваним, обвинуваченим, підсудним, не є злочином, або відсутність в діянні складу злочину, або непричетність до вчинення злочину